

Obecná teorie a struktura vojenské vědy

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek autorského kolektivu pod vedením maršála letectva G. Zimina, doktora vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 9/1974.

Výzkum v oblasti obecné teorie a struktury vojenské vědy má velký význam pro její rozvoj a úspěšné řešení všech úkolů, které před ní stojí.

Cílem článku je objasnit některé metodologické problémy struktury vojenské vědy.



Struktura takové vědy, jakou je vojenská věda, je podmíněna

— specifikou jejího objektu zkoumání (válka, ozbrojená síla jako sociální jev) a jejího předmětu (ozbrojený zápas, ozbrojená síla jako prostředek jejího vedení),

— strukturou předmětu (základní prvky ozbrojeného zápasu, hlavní části ozbrojených sil, způsoby spojení mezi těmito prvky a částmi),

— vztahem používaných metod výzkumu (všeobecné filosofické metody, obecných vědeckých metod, speciálních metod vojenské vědy, metod jiných věd),

— obsahem ústředních pojmů („ozbrojený zápas“, „ozbrojená síla“),

— místem v systému, který odpovídá oblasti vědeckého poznání.

Vezmeme-li za základ řešení problému struktury vojenské vědy takovýto přístup,

pak za její hlavní prvky struktury (hlavní součásti) pokládáme:

- obecnou teorii,
- teorii vojenského umění,
- teorii vojenského řízení,
- teorii výstavby ozbrojených sil,
- vojenskotechnické vědy,
- teorii výcviku a výchovy,
- teorii týlu,
- teorii civilní obrany.

Přitom není nejpodstatnější jen určení těchto hlavních prvků (hlavních součástí) struktury, ale hlavně objasnění způsobů spojení a vztahů mezi nimi, dále mezi každým z nich a vojenskou vědou v celku. V procesu zkoumání této otázky musíme určit místo, úlohu a význam každé hlavní součásti vzhledem k ostatním hlavním součástem a k vojenské vědě

v celku. V souvislosti s tím má prvořadý význam určení místa a úlohy obecné teorie vojenské vědy a teorie vojenského umění.

Obecná teorie vojenské vědy a její další rozpracování vyžadují největší pozornost. Můžeme bez nadsázky říci, že řešení mnoha vojenskoteoretických problémů závisí na úrovni rozvoje této oblasti teorie.

V. I. Lenin vždy zdůrazňoval prvořadou důležitost rozpracování obecných otázek vědy. Napsal, že „...ten, kdo se pouští do dílčích otázek bez předběžného řešení otázek obecných, bude na každém kroku, aniž si to uvědomí, nevyhnutelně „narážet“ na tyto obecné otázky. A narážet na ně slepě v každém zvláštním případě znamená odsunovat naši politiku k nejhoršímu kolísání a bezzásadovosti“ (V. I. L., Spisy, díl 12, str. 478).

Bez soustavného rozpracování obecné teorie se nemohou rozvíjet a odpovídat požadavkům poznání a praxe ani základní vědy, ani základní praktické vědy. Vojenská věda a její součásti jsou základní praktické vědy, protože zahrnují základní a teoretickou součást, která zkoumá objektivní zákony v určité sféře skutečnosti a praktickou součást, která rozpracovává principy a zásady využití těchto zákonů v praktické činnosti (rovněž se nemohou rozvíjet bez zdokonalování obecné teorie).

Hovoříme-li o významu obecné teorie vojenské vědy, musíme zdůraznit i to, že uskutečňuje syntézu vojenskovědeckého poznání. V soudobých podmínkách, kdy probíhá složitý proces diferenciací věd, syntéza vědeckého poznání hraje prvořadou úlohu. Význam tohoto momentu vzrůstá tím, že vojenská věda má komplexní charakter.

Posláním obecné teorie je dát nejvyšší úroveň zobecnění na základě závěrů jiných hlavních součástí vojenské vědy a poskytnout zobecněné zásady jako orientační body ve vědeckém poznání, tzn. uskutečňovat vzhledem k těmto hlavním součástem dílčí metodologickou funkci. Proto je důležité správně určit její obsah, objem a funkce.

Existuje řada problémů, jejichž řešení leží na styku marxisticko-leninského učení o válce a armádě a obecné teorie vojenské vědy. Obecné zákony války, jako zvláštního stavu společnosti v celku, a celý okruh otázek, spojených s ekonomikou, morálně politickou a psychologickou přípravou země na válku zkoumá marxisticko-leninské učení o válce a armádě jako komplexní a specifický vědecký směr v rámci marxismu-leninismu, který zkoumá sociální (filosoficko-sociologické, ekonomické, sociálně politické) zákonitosti vzniku a vývoje vojenské praxe států a tříd.

Pokud se týče obecné teorie vojenské vědy, bere za základ zásady marxisticko-leninského učení o válce a armádě, a obecných zákonech války, o ekonomické, morálně politické a psychologické přípravě na ni. Na základě těchto zásad obecná teorie vojenské vědy zkoumá zákony přípravy, vedení a zabezpečení ozbrojeného zápasu, zákony organizační struktury, zákony funkcí a vývoje ozbrojených sil, formuluje zákony vojenské vědy, rozpracovává její strukturu, principy, pojmy a metody.

Ze zkoumání otázky o obecné teorii je zřejmé, že základní prvky struktury vojenské vědy nejsou rovnocenné. Rozdílné jsou jejich úloha, místo a působení. Základním a nejdůležitějším prvkem struktury vojenské vědy je teorie vojenského umění, která zahrnuje teorii strategie, teorii operačního umění a teorii taktiky. To vyplývá z toho, že teorie vojenského umění řeší principiální otázky vojenské vědy, rozpracovává principy bojového použití všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, způsoby a formy vedení bojové činnosti. Vzhledem k tomu všechny hlavní součásti vojenské vědy, včetně její obecné teorie, musí zabezpečit rozpracování těchto otázek teorie vojenského umění. V rámci obecné teorie se bezprostředně řeší otázky vlivu ekonomiky, politiky, ideologie na strategii, operační umění a taktiku.

Rozpracování teorie vojenského umění v souladu s požadavky soudobosti i pro-

gnózami budoucnosti je jedním z hlavních úkolů vojenskovědeckého myšlení. Proto je nezbytné, aby včas odráželo ty závěry, které probíhají ve skutečnosti. V souladu s tímto požadavkem života oprávněně vystupuje do popředí zásada, že teorie vojenského umění zahrnuje speciální teorie druhů ozbrojených sil.

Nezbytnost rozpracování teorií vojenského umění druhů ozbrojených sil není podmíněna nikterak subjektivními faktory. Celý vývoj vojenství a především probíhající v této oblasti revoluční přeměny mají za následek posílení dialektické vzájemné spojitosti a vzájemného působení mezi druhy ozbrojených sil; současně vedou k růstu poměrně samostatnosti každého z nich. Nezbytnost rozpracování speciálních teorií vojenského umění vyplývá i z toho, že bojová činnost jednotlivých druhů ozbrojených sil je vlastní jak obecné zákonitosti války a ozbrojeného zápasu, tak i specifické zákonitosti činnosti každého z nich.

Z toho vyplývá, že do procesu diferenciace jsou zapojeny nejen vojenská věda v celku, ale i jednotlivé její hlavní součásti, zejména teorie vojenského umění. Vzniká nezbytnost v rámci této teorie rozpracovat speciální teorie vojenského umění druhů ozbrojených sil. Teorie sovětského vojenského umění v této spojitosti bude vystupovat jako obecná. Vztah obecné teorie vojenského umění a speciálních teorií vojenského umění druhů ozbrojených sil představuje jednotu a vzájemné působení celku a součástí, systému a jeho prvků.

Speciální teorie na základě obecných zákonů ozbrojeného zápasu, obecných, principů vojenského umění a zásad teorie strategie, operačního umění a taktiky zkoumá specifické zákony bojové činnosti daného druhu ozbrojených sil, formuluje principy jeho vojenského umění, rozpracovává způsoby a formy vedení bojové činnosti. Tato teorie rovněž vědecky zdůvodňuje úlohu, místo a úkoly daného druhu ozbrojených sil v ozbrojených silách státu, stanoví podíl druhů vojsk, které zahrnuje.

Speciální teorie vojenského umění může zahrnovat:

- obecné zásady,
- teorii strateického použití daného druhu ozbrojených sil,
- teorii jeho operačního umění,
- teorii jeho taktiky.

Obecné zásady, na základě principů vojenského umění, musí odrážet specifické zákony bojové činnosti daného druhu ozbrojených sil, dále vliv obecných zákonů války a ozbrojeného zápasu na jeho organizaci a charakter a konečně určit způsoby rozvoje druhů vojsk, způsoby součinnosti mezi druhy vojsk, svazky, svazy a s jinými druhy ozbrojených sil.

Obecné zásady speciální teorie vojenského umění, teorie operačního umění a teorie taktiky jsou v dialektické vzájemné spojitosti, vzájemném působení a vzájemném pronikání. Jsou rozpracovávány na základě údajů teorie operačního umění a teorie taktiky; ty řeší vlastní problémy, přičemž vycházejí z ustanovení a principů, obsažených v obecných principech speciální teorie vojenského umění. Rozpracování teorie vojenského umění druhů ozbrojených sil v rámci obecné teorie vojenského umění je tak podmíněno objektivními procesy, které jsou vlastní vojenské vědě a praxi.

Zájmy praxe vyžadují hlubší rozpracování celé řady otázek v obsahu hlavních součástí vojenské vědy. V teorii vojenského umění např. čím dále, tím více vzrůstá význam rozpracování systému vědeckých znalostí o vojenském průzkumu. To vyplývá z růstu úlohy včasného získávání znalostí o možné činnosti protivníka při přípravě na soudobou válku a rovněž z existence specifických zákonitostí, které jsou vlastní vojenskoprůzkumné činnosti. Systém teoretických znalostí o vojenském průzkumu musí řešit takové otázky, jako určení struktury, funkcí a organizačních forem orgánů, systémů a sil vojenského průzkumu, stanovení principů jejich činnosti, způsobů získávání včasných a úpl-

ných údajů o vojenském potenciálu protivníka a rovněž zabezpečit rozpracování metod analýzy a syntézy průzkumných údajů v podmínkách působení nejsložitějších systémů dezinformace.

Vojenská věda ve svém vývoji úzce spolupracuje s velkým množstvím jiných věd. Tempo rozvoje teorie vojenského umění a jejích metod v současné době ve značné míře závisí na tom, jak široce a dovedně budou využívány závěry a metody systematické analýzy, operačního výzkumu, vý-

početní techniky, heuristiky, vědeckého řízení atd. Zkušenosti svědčí o tom, že výzkum, spojený s rozpracováním teorie vojenského umění, má tendenci dále se rozšiřovat, prohlubovat a komplikovat.

Zvláštní význam při kvalitním a včasném rozpracování těchto teorií má organizace výzkumů, používané metody, jednotka vědeckého a metodického řízení, speciální technické vybavení. Rozpracování těchto vědeckých problémů bezpochyby přinese užitek.